

9 Efektivita veřejných prostředků vynaložených na podporu místních agend 21 v České republice

Eva ŠLAPÁKOVÁ

Univerzita Pardubice, fakulta ekonomicko-správní, Studentská 84, 532 10 Pardubice,
slapakovaEva@seznam.cz

Title

Effectiveness of public funds spent to support local Agenda 21 in the Czech Republic

Klíčová slova

Místní Agenda 21
Udržitelný rozvoj
Národní síť Zdravých měst
Indikátory udržitelného rozvoje

Keywords

Local Agenda 21
Sustainable development
National Network of Healthy Cities
Sustainable development indicators

91

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou efektivnosti veřejných prostředků vynaložených na podporu nejúspěšnějších místních Agend 21 v České republice, tedy municipalit spadajících do kategorie „B“. Práce zkoumá pět z těchto municipalit, konkrétně obce Kopřivnici, Chrudim, Litoměřice, Vsetín a městskou část Praha - Libuš. Pozornost je věnována problematice financování a měření efektivnosti na základě zejména environmentálních, ale i dalších indikátorů. Cílem práce je pak zjistit, zda jsou vynakládané veřejné prostředky na podporu místních Agend 21 efektivní z pohledu zlepšování stavu životního prostředí, zvyšování bezpečnosti v daných městech a růstu spokojenosti občanů.

Abstract

This thesis deals with the effectiveness of public funds spent in support of the most successful Local Agenda 21 in the Czech Republic, i.e. municipalities belonging to the category “B”. The thesis examines five of these municipalities, namely community Kopřivnice, Chrudim, Litoměřice, Vsetín and Praha - Libuš. Attention is paid to the financing and efficiency measurement based on the particular environmental, as well as other indicators. The goal is then to determine whether public funds spent to support Local Agenda 21 are effective in terms of improving the environment, increasing safety in these cities and the growing citizen satisfaction.

Úvod

Už samotné téma práce naznačovalo komplikované zjišťování svého cíle, neboť zkoumání efektivnosti veřejných prostředků je vždy obtížné. Bohužel neexistuje žádná konkrétní sada indikátorů, která by se zabývala problematikou efektivnosti veřejných prostředků vynaložených na podporu místních Agend 21 v České republice. Města si v průměru jedenkrát za tři roky mohou nechat od TIMURu vypracovat průzkum deseti Společných evropských indikátorů či mohou sledovat vývoj samostatně zvolených místních indikátorů. Je ale pochopitelné, že každé město chce mít dobrou vizitku, a tak se dá předpokládat, že by si nezvolilo takové indikátory, u kterých by očekávalo negativní vývoj.

Cílem práce bylo odpovědět na otázku, **zda výše veřejných prostředků vynaložených na podporu místních Agend 21 v municipalitách spadajících do kategorie B vede ke zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování bezpečnosti v daných městech a růstu spokojenosti občanů s životem ve městě.** Autorka dospěla v praktické části své diplomové práce k negativní odpovědi. Odůvodnění tohoto závěru je uvedeno v následujícím textu.

Metodika

Zkoumání dané problematiky a hledání odpovědi na otázku efektivnosti národních veřejných prostředků bylo provedeno pomocí vybraných indikátorů udržitelného rozvoje, zejména pak na základě environmentálních indikátorů. Byl porovnáván vývoj kriminality, dopravní nehodovosti a Společného evropského indikátoru A.1 Spokojenost občanů s místním společenstvím v municipalitách Chrudim, Kopřivnice, Litoměřice, Praha - Libuš a Vsetín. Mezi environmentální indikátory byly v této práci zařazeny imise oxidu dusičitého, roční koncentrace prachových částic a emise SO_2 , NO_x a CO. Navíc byly v rámci jednotlivých indikátorů posuzovány i stavy ve městech Kladno a Hradec Králové s cílem ukázat, zda je místní Agenda 21 a její finanční podpora skutečně nezbytná ke zlepšování stavu životního prostředí, snižování počtu trestných činů, zvýšení bezpečnosti dopravy a ke zvýšení spokojenosti občanů s místním společenstvím. Města Hradec Králové a Kladno byla vybrána k porovnání z toho důvodu, že zde též funguje místní Agenda 21, ale vzhledem k tomu, že města nejsou součástí NSZM, finanční podpora zde nedosahuje tak vysokých hodnot jako je tomu v případě municipalit kategorie B. Druhou metodu ke zjištění efektivnosti veřejných prostředků vynaložených na MA21 v nejméně úspěšných municipalitách představovalo hledání nejzávažnějších problémů daných měst a způsoby jejich řešení. Práce tak ukázala, zda se situace zlepšuje a dochází k úbytku nespokojených občanů.

Pojem místní Agenda 21

Na úvod je třeba uvést, co místní Agenda 21 znamená. I přesto, že na podporu této oblasti plynulo od roku 2008 jen z Revolvingového fondu Ministerstva životního prostředí, v posledních letech největšího zdroje financování MA21 z národních veřejných prostředků, přibližně 45 mil. Kč, málo kdo ví, co si pod tímto pojmem vůbec představit. Místní Agenda 21 vychází z mezinárodního dokumentu OSN, nazvaného Agenda 21, který byl přijat na summitu OSN v Rio de Janeiru v roce 1992. Jedná se o globální strategický a akční plán světového společenství, který stanovuje konkrétní kroky směřující k udržitelnému rozvoji. Místní Agenda 21 je zastřešující metodou zvyšování kvality veřejné správy, vedoucí k praktickému uplatnění principů udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Přináší s sebou kvalitnější a efektivnější práci veřejné správy, spokojenost obyvatel, jejich skutečnou účast na veřejném životě i na spolurozhodování o věcech veřejných. Klade důraz na partnerství a spolupráci s občany. Umožňuje sladit hospodářský rozvoj se sociálními požadavky a s respektem k limitům, daným životním prostředím. Jak už bylo popsáno výše, pojem Agenda 21 se objevil v ochraně životního prostředí po roce 1992. Jde o souhrnný

název přibližně 38 obecných okruhů, jako jsou např. odpady, ochrana přírody, ochrana vody či chudoba. Soubor těchto problémových okruhů dostal název Agenda 21 a jedná se o problémy k vyřešení při vstupu do 21. století. Místní Agendy 21 pak představují převedení všech 38 problémových okruhů do přímých srozumitelných souvislostí se situací a životním prostředím v konkrétním městě, obci či regionu.

Dalším, možná neznámým, pojmem je „kategorie B“. Pro měření kvality MA21 vznikla přehledná kritéria MA21, která slouží jednak k tomu, aby města, obce i regiony mohly podle jasně definovaných parametrů prokázat, že v praxi uplatňují MA21 a na jaké úrovni MA21 se nacházejí. Dalším důvodem pro zavedení Kritérií MA21 je možnost sledovat stav procesu MA21. Sada jedenadvaceti kritérií je rozčleněna do pěti kategorií, kde čtyřem hlavním kategoriím dle dosažené úrovně MA21 předchází startovací skupina Zájemci. K tomu, aby mohla municipalita postoupit z jedné kategorie do druhé, musí splnit všechna kritéria příslušné kategorie. Další jsou pak kategorie D (Start), C (Stabilizace), B (Systém řízení) a A (Dlouhodobý proces). Právě k poslední zmíněné však nebyly doposud přesné návody a postupy, jak ji změřit. Nejúspěšnější municipalita v ČR tak prozatím spadá do kategorie „B“. Konkrétně jde o města Litoměřice, Chrudim, Vsetín, Kopřivnice, městskou část Praha - Libuš a mikroregion Dražanská vrchovina. Autorka v rámci této problematiky poukazuje na článek, jež se objevil v březnu roku 2012 na internetových stránkách NSZM ČR. Název článku zní: „Jak poznat, že je město udržitelné? Metodika je na světě“. Metodika má poskytnout metodický podklad pro hodnocení kategorie A v realizaci místní Agendy 21 v ČR. Proces hodnocení kategorie „A“ MA21 by měl napomoci systematizaci sledování stavu a vývoje UR na místní úrovni v podmínkách ČR. Zkušební hodnocení ve městech i samotné sestavení metodiky probíhá v rámci projektu NSZM ČR s názvem „A-test“, podpořeného z Revolvingového fondu MŽP. Do kategorie „A“ mají nakročena v nejbližší době pouze města Litoměřice a Chrudim, která jsou v procesu MA21 prezentována jako nejlepší.

Financování místní Agendy 21

Z hlediska financování místní Agendy 21 práce poukazuje především na již výše uvedený Revolvingový fond MŽP, v rámci něhož byly mj. vypsány tři výzvy zaměřené výhradně na podporu projektů souvisejících s MA21, a to částkou zhruba 42 mil. Kč. Databáze místních Agend 21 ve svých statistikách disponuje s téměř 150 municipalitami. Práce ukazuje na nerovnoměrné rozdělení finančních prostředků z RF MŽP, neboť pouze municipalitám spadajícím do kategorie „B“, tj. obcím Litoměřice, Chrudim, Vsetín, Kopřivnice, městské části Praha - Libuš a mikroregionu Dražanská vrchovina, plynulo jen z Revolvingového fondu celkem 15,5 mil. Kč. Znamená to, že právě oněch 6 municipalit získalo celou třetinu z celkového objemu finančních prostředků. V rámci první výzvy MA21 směřovalo zhruba 14,7 mil. Kč na projekty MA21, z nichž 6,3 mil. Kč získaly municipalita kategorie B. Podíl zkoumaných municipalit na vynaložených prostředcích v rámci druhé a třetí výzvy Revolvingového fondu pak činil 45,7 %.

Indikátory udržitelného rozvoje

Jako metodu k měření efektivity vynaložených veřejných prostředků na podporu místních Agend 21 v ČR zvolila autorka i indikátor Spokojenosti občanů s místním společenstvím. Vývoj spokojenosti občanů s místním společenstvím ukazuje tabulka 9.1.

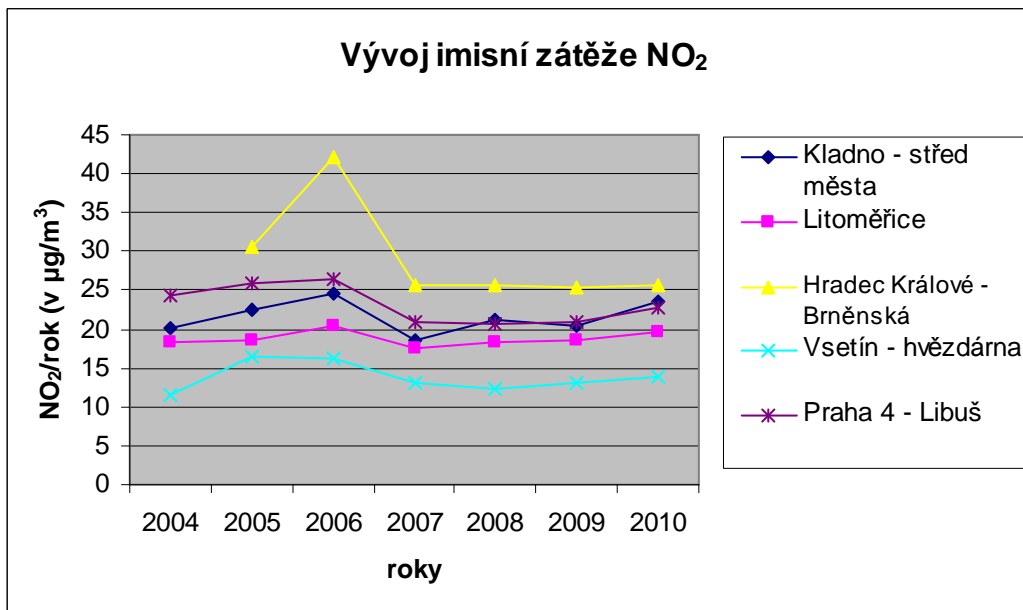
		Velmi a spíše spokojen	Velmi a spíše nespokojen		Velmi a spíše spokojen	Velmi a spíše nespokojen
Chrudim	2004-2007	90% (2004)	10% (2004)	2008-2010	87,7% (2010)	12,3% (2010)
Litoměřice		89,3% (2007)	10,7% (2007)		-	-
Kopřivnice		87,4% (2005)	12,6% (2005)		92,3% (2008)	7,7% (2008)
Vsetín		91,7% (2006)	8,3% (2006)		86,9% (2010)	13,1% (2010)
Hradec Králové		90,5% (2005)	9,5% (2005)		92,4% (2009)	7,6% (2009)
Kladno		-	-		82% (2010)	18% (2010)
Praha Libuš		-	-		76,7% (2009)	23,3% (2009)

Tabulka 9. 1 Vývoj spokojenosti občanů s místním společenstvím v letech 2004-2010

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů poskytnutých koordinátory MA21 a projektu Zdravé město Vsetín, Chrudim, Kopřivnice, Chrudim a dle údajů zveřejněných na webových stránkách měst Kladno, Hradec Králové a městské části Praha-Libuš.

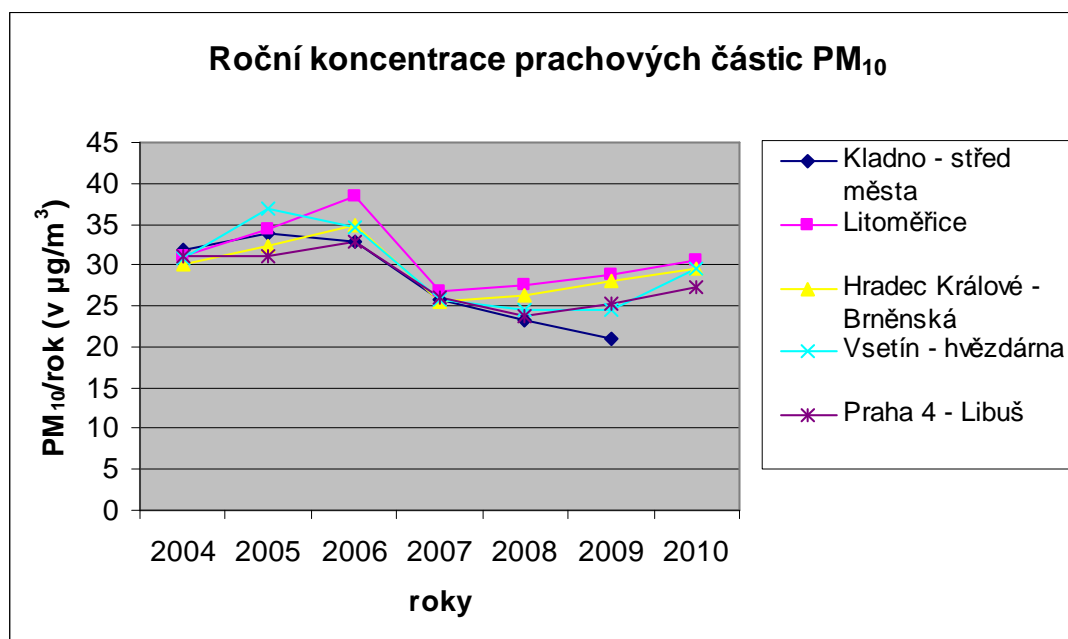
Pořadí od nejúspěšnějších municipalit k nejméně úspěšným z hlediska výsledků měření indikátoru A.1 v letech 2008-2010 (v případě Litoměřic v roce 2007) je následující: 1. Hradec Králové, 2. Kopřivnice, 3. Litoměřice (na základě výsledků měření z roku 2007), 4. Chrudim, 5. Vsetín, 6. Kladno a 7. Praha - Libuš. V Chrudimi za šest let od roku 2004 ubylo velmi a spíše spokojených občanů z 90 % na 87,7 %. Podobná situace platí i pro Vsetín, kde procento spokojených osob činilo v roce 2006 91,7 % a v roce 2010 86,9 %. Opačný případ představují města Kopřivnice a Hradec Králové, kde naopak počet spokojených obyvatel vzrostl, a to v HK o 1,9 % na 92,4% v roce 2009 a v Kopřivnici dokonce o 4,9 % na 92,3 % spokojených občanů. V Litoměřicích, Kladně a Praze - Libuši TIMUR provedl měření zatím jen jedenkrát, proto zde není možnost časového porovnání.

Diplomová práce řeší i určité environmentální indikátory a zkoumá vývoj dopravní nehodovosti a kriminality ve zkoumaných městech. Bohužel ne všechna města jsou porovnávána v rámci všech indikátorů, neboť na internetových stránkách Českého hydrometeorologického ústavu nejsou k dispozici výsledky měření Chrudimi, ani Kopřivnice a Český statistický úřad nemá ve své databázi hodnoty platné pro Prahu - Libuš a Kopřivnici.

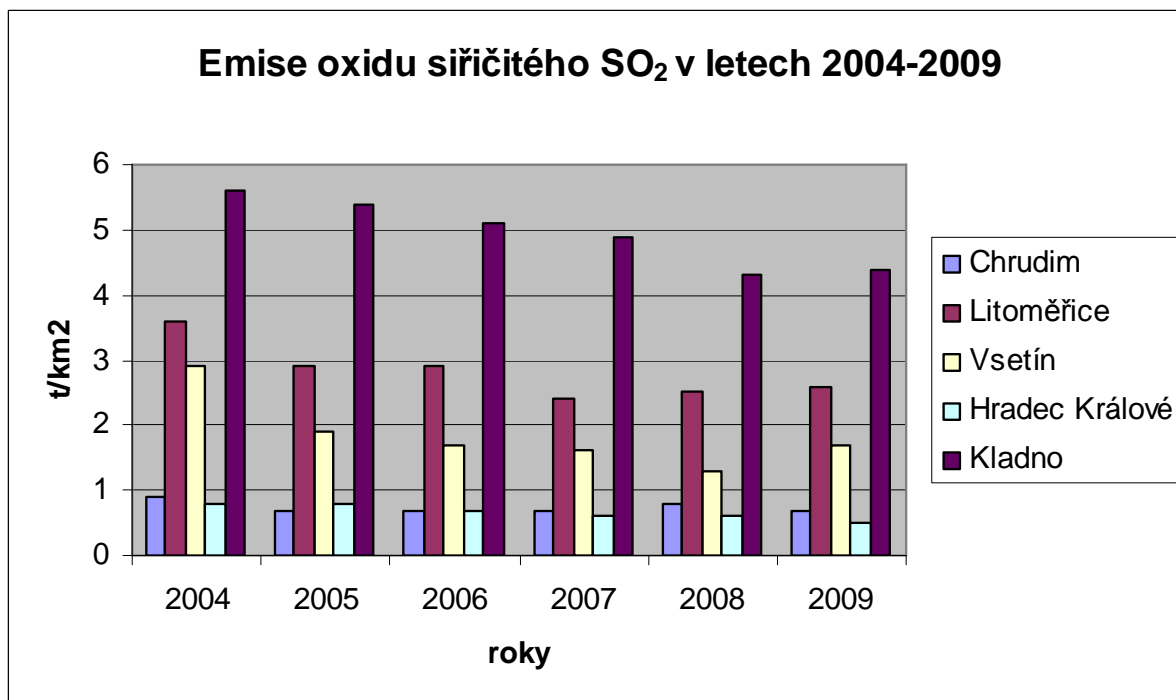
Obrázek 9. 1 Vývoj imisní zátěže NO₂ v letech 2004-2010

Zdroj: Vlastní zpracování dle Úsek ochrany čistoty ovzduší, *Tabelární ročenky. Český hydrometeorologický ústav [online]. 2011 [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/tab_roc*

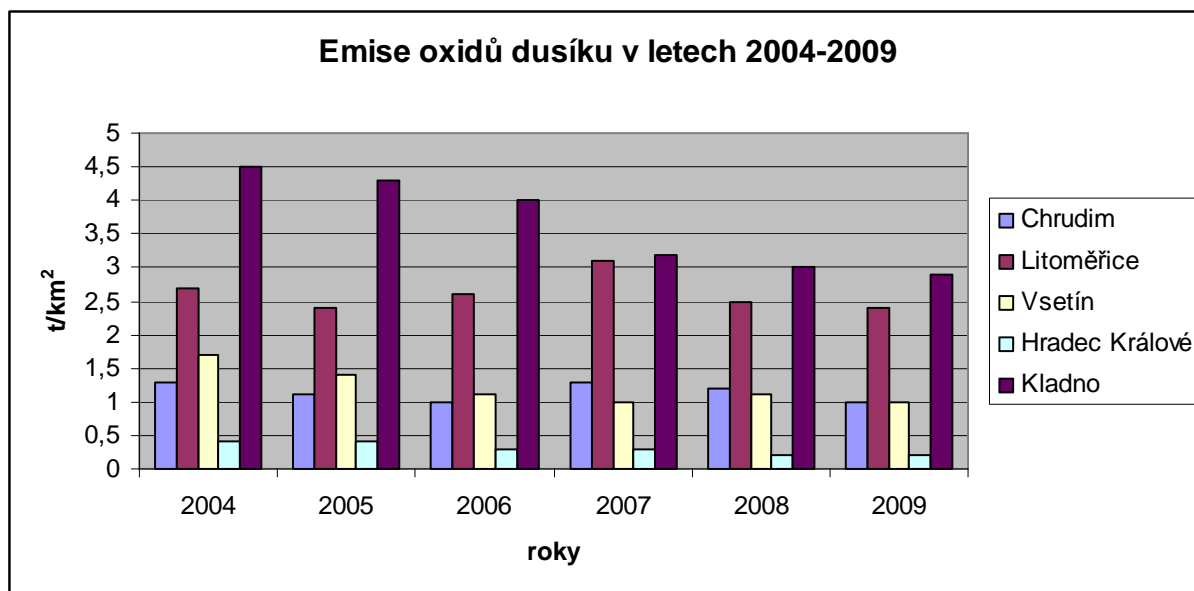
Obrázek 9. 2 Vývoj průměrné roční koncentrace prachových částic PM₁₀ v letech 2004-2010

Zdroj: Vlastní zpracování dle Úsek ochrany čistoty ovzduší, *Tabelární ročenky. Český hydrometeorologický ústav [online]. 2011 [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/tab_roc/tab_roc_CZ.html /files/portal/docs/uoco/isko/tab_roc*

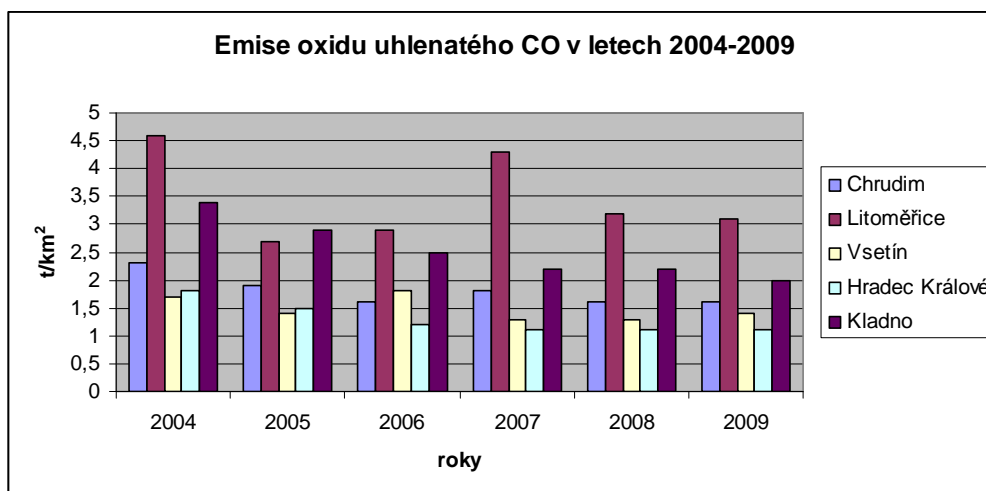
Obrázek 9. 3 Vývoj emise SO₂ v letech 2004-2009

Zdroj: Vlastní zpracování dle Emise základních znečišťujících látek (REZZO 1-3). Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=ZPR5012_PU_OK&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp&cas_1_103=2006

Obrázek 9. 4 Vývoj emise NO_x v letech 2004-2009

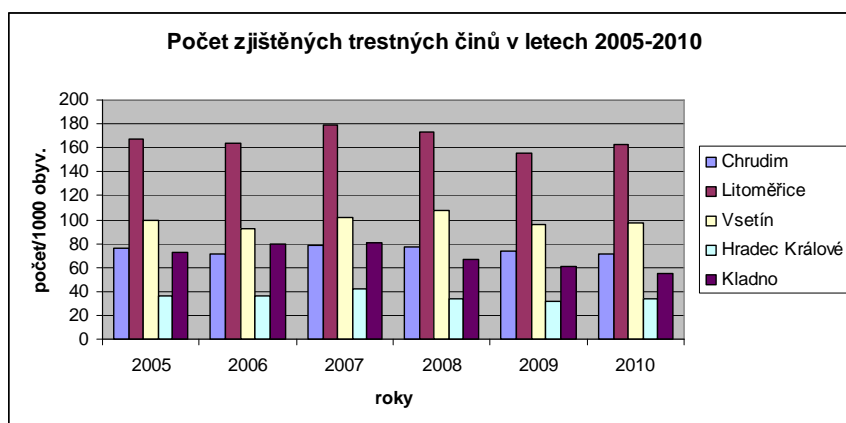
Zdroj: Vlastní zpracování dle Emise základních znečišťujících látek (REZZO 1-3). Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=ZPR5012_PU_OK&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp&cas_1_103=2006

Obrázek 9. 5 Vývoj emise CO v letech 2004-2009

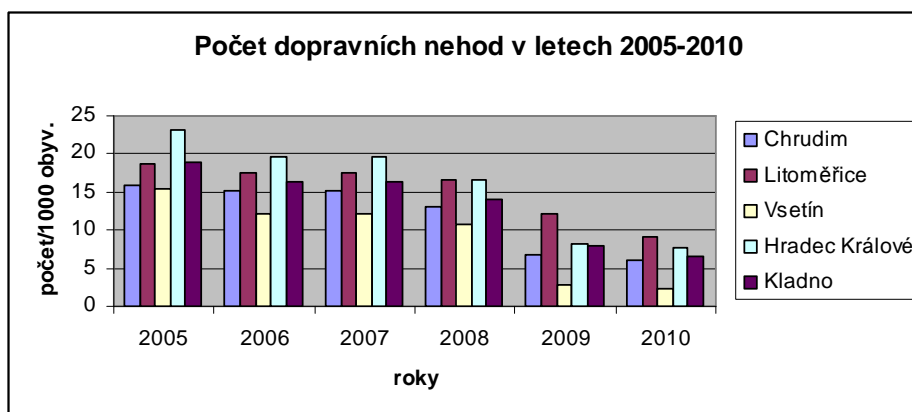
Zdroj: Vlastní zpracování dle Emise základních znečišťujících látek (REZZO 1-3). Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=ZPR5012_PU_OK&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp&cas_1_103=2006

Při pohledu na výše uvedené obrázky 1-5 je zřetelné, že koncentrace znečišťujících látek v ovzduší ve zkoumaných městech v posledních letech spíše stagnuje. V případě oxidu siřičitého a oxidu uhelnatého lze mluvit o poklesu, naopak koncentrace oxidu dusičitého v ovzduší od roku 2007 spíše mírně roste, stejně jako množství prachových částic. Výjimkou je Kladno, kde emise PM₁₀ od roku 2005 klesá. Nejlepší stav ovzduší je v letech 2004 a 2010 pozorován v Hradci Králové, kde naměřené hodnoty oxidu siřičitého SO₂, oxidů dusíku NO_x a oxidu uhelnatého CO dosahovaly v uvedených letech nejnižších hodnot. Naopak nejhorší situace z hlediska emise škodlivých látek je patrná v Litoměřicích a v Kladně.

Obrázek 9.6 Počet zjištěných trestných činů na 1000 obyvatel

Zdroj: Vlastní zpracování dle Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm a Kriminalita - zjištěné trestné činy. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=KR15012PU_OK&vo=null&voa=tabulka&cas_1_99=2005&str=tabdetail.jsp

Obrázek 9. 7 Počet dopravních nehod na 1000 obyvatel

Zdroj: Vlastní zpracování dle *Nehody v silniční dopravě*. [online]. 2012 [cit. 2012-04-07].

Dostupné z:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?&vo=null&cislotab=DOP5032PU_OK&str=tabdetail.jsp&voa=tabulka

Největší bezpečnosti občanů dle počtu zjištěných trestných činů v letech 2005-2010 bylo dosaženo opět v Hradci Králové a naopak nejméně bezpečné se dlouhodobě jeví město Litoměřice, jak je vidět na obrázku 6. Obrázek 7 pak ukazuje, že nejnižší úroveň dopravní nehodovosti má Vsetín, naopak nejvíce dopravních nehod na 1000 obyvatel je pro rok 2010 zaznamenáno v Litoměřicích. Ty nahradily Hradec Králové, který měl status nejméně bezpečné dopravy v roce 2005. Je však nutné zmínit, že dopravní nehodovosti má ve všech městech klesající průběh. Počet trestných činů na 1000 obyvatel klesá v Kladně a Chrudimi. Ve Vsetíně, Litoměřicích Hradci Králové má však kolísavý průběh.

98

Problémy zkoumaných měst

Přestože Kopřivnici, Chrudimi, Litoměřicím, Vsetínu a Praze-Libuši plynulo jen z RF 11,8 mil. Kč, žádné závažné změny se z hlediska zlepšování stavu ovzduší nedějí, v posledních letech spíše stagnuje, přitom je hlavním tématem Agendy 21 právě životní prostředí a jeho ochrana. Nejhorší stav ovzduší je dlouhodobě v Litoměřicích. S tím souvisí i nárůst alergiků. V uvedeném městě jsou problémovými tématy i vysoká kriminalita a vandalismus. V Chrudimi lidé dlouhodobě poukazují na nespokojenost s dopravou, konkrétně na dopravní zácpy a kruhové objezdy, jež zpomalují dopravu a jsou místem častých dopravních nehod. V rámci této problematiky už několik let město čeká na uvolnění finančních prostředků ze státního rozpočtu k realizaci projektu výstavby obchvatu. Slovo místní ve spojení místní Agenda 21 znamená, že se problémy řeší s místními obyvateli. Ve Vsetíně si lidé stále stěžují na hluk z dopravy. Město vyšlo svým občanům vstříc a nechalo vypracovat hlukovou mapu. Mapa sice ukázala, že v jistých částech města je hluk skutečně neúnosná, ale problém se vyřešil pouze montáží protihlukových oken. Tato varianta řešení přinesla však občanům žijícím v problémových oblastech pouze částečnou úlevu od hluku, neboť v okolí jejich obydlení se situace nezlepšila. S místní Agendou 21 úzce souvisí i komunitní plánování, tedy nástroj pro posilování sociální soudržnosti a podporu sociálního začleňování a přecházení sociálnímu vyloučení sociálně znevýhodněných osob na trhu práce. Právě podpora začleňování osob a upevňování sociální soudržnosti nenastává v městské části Praha-Libuš, neboť zde stále dochází k rozporům mezi domácími obyvateli a vietnamskou komunitou. Není zde tudíž systematicky naplňován konkrétní bod Agendy 21, a sice posilování místní komunity. Město Kopřivnice se zase potýká se skandály na radnici. Jisté kauzy poukazují na existenci úplatkářství, což úspěšně kazí dobrou vizitku města a vede k jeho neefektivnímu hospodaření.

Závěr

Na základě uvedených poznatků autorka odpovídá na výše uvedenou otázku negativně, neboť v porovnání s městy Kladno a Hradec Králové, jež nezískávají tak vysokou finanční podporu jako města řadící se do kategorie „B“, není evidentní rozdíl ve vývoji emisí škodlivých látek do ovzduší, dopravní nehodovosti, kriminality a spokojenosti občanů s životem ve městě. Ba naopak práce ukázala, že dle výsledků zvolených indikátorů se jako nejlepší ze zkoumaných měst jeví Hradec Králové. Navíc i města z kategorie „B“ mají dlouhodobě své velké problémy, které nejsou v souladu s některými body Agendy 21.

Zdroje

- [1] Ani dnes nemají mrtví klid. Zloději hřbitovy stále vykrádají. *LITOMĚŘICKÝ deník.cz* [online]. 2005. Dostupné z: http://litomericky.denik.cz/zpravy_region/hroby20120130.html
- [2] *CENIA, česká informační agentura životního prostředí* [online] Statistické ročenky životního prostředí ČR 2006-2010. Dostupné z WWW: <[http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/CENMSFVH9QDN](http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/CENMSFVH9QDN)>.
- [3] *DataPlán: Portál pro strategické řízení a udržitelný rozvoj obcí a regionů* [online]. 2010.
- [4] Diskuzní fórum. *VSETÍN: Oficiální web města* [online]. 2011. Dostupné z: <http://www.vsetin.eu/diskuze/index.asp?r=1147>
- [5] Databáze demografických údajů za obce ČR. *Český statistický úřad* [online]. 2012. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm
- [6] Emise základních znečišťujících látek (REZZO 1-3). *Český statistický úřad* [online]. 2012. Dostupné z: vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrd=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=ZPR5012PU_OK&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp&cas_1_103=2006
- [7] Imunologové jsou zděšení. Alergických dětí je stále více. *LITOMĚŘICKÝ deník.cz* [online]. 2005. Dostupné z: http://litomericky.denik.cz/zpravy_region/imunologove-alergie-deti20120112.html?reakce=1203846
- [8] Jak poznat, že je město udržitelné? Metodika je na světě. *Národní síť Zdravých měst ČR* [online]. 2005-2012. Dostupné z: <http://www.nszm.cz/index.shtml?apc=r2222094n>
- [9] Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty v ČR. *Bulletin* [online]. 2010. Dostupné z: p-p-i.cz/fileadmin/pub/img/Praha_dokumenty/BULLETIN_1_2010.pdf
- [10] Kriminalita - zjištěné trestné činy. *Český statistický úřad* [online]. 2012. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrd=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=KRI5012PU_OK&vo=null&voa=tabulka&cas_1_99=2005&str=tabdetail.jsp
- [11] Místní agenda 21 - metodická příručka. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ma21_informace/\\$FILE/OEVMA21_metodika-20080822.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ma21_informace/$FILE/OEVMA21_metodika-20080822.pdf)>.
- [12] Modré kauzy: Bureš na kulturáku. *MO ČSSD Kopřivnice* [online]. 2010. Dostupné z: <http://cssdkopr.webnode.cz/modre-kauzy/bures-na-kulturaku2/>

- [13] Modré kauzy: Červený kámen. *MO ČSSD Kopřivnice* [online]. 2010. Dostupné z: <http://cssdkopr.webnode.cz/modre-kauzy/cervenyy-kamen/>
- [14] Modré kauzy: Logo. *MO ČSSD Kopřivnice* [online]. 2010. Dostupné z: <http://cssdkopr.webnode.cz/modre-kauzy/logo/>
- [15] Modré kauzy: Merendovi versus Vítovec. *MO ČSSD Kopřivnice* [online]. 2010. Dostupné z: <http://cssdkopr.webnode.cz/modre-kauzy/merendovi-v-vitovec/>
- [16] Nové Logo města Kopřivnice. *Město Kopřivnice: Oficiální diskuzní fórum města Kopřivnice* [online]. 2009. Dostupné z: <http://www.koprivnice.org/forumnew/viewtopic.php?f=1&t=520&p=3287&hilit=Logo#p3287>
- [17] Obchvat Chrudimě se začne stavět už příští rok. *CHRUDIMSKÝ deník.cz* [online]. 2005. Dostupné z: http://chrudimsky.denik.cz/zpravy_region/obchvat-aktualne-obchvat-chrudime-bude-rebicek-se-.html
- [18] Obchvat Chrudimi: nejprve bude archeologický průzkum. *CHRUDIMSKÝ deník.cz* [online]. 2005. Dostupné z: http://chrudimsky.denik.cz/zpravy_region/obchvat-chrudimi-kaas20100126.html
- [19] Oxidy dusíku (NOx,NO2). *Integrovaný registr znečišťování* [online]. 2010. Dostupné z: http://www.irz.cz/repository/latky/oxidy_dusiku.pdf
- [20] Poléťavý prach (PM10). *Integrovaný registr znečišťování* [online]. 2007. Dostupné z: http://www.irz.cz/repository/latky/poletavy_prach.pdf
- [21] Proč a jak měřit kvalitu místních Agend 21 v ČR. Dostupné z WWW: http://dataplan.info/img_upload/f96fc5d7def29509aefc6784e61f65b/nszm_letak_MA21_09_cz_A4.pdf
- [22] Ústecký kraj je z hlediska kriminality nejrizikovějším v ČR. *ČT24: Nejdůvěryhodnější zpravodajství na českém internetu* [online]. 1996-2012. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/162230-ustecky-kraj-je-z-hlediska-kriminality-nejrizikovejsim-v-cr/>
- [23] Vadí vám dopravní situace v Chrudimi?. *CHRUDIMSKÝ deník.cz* [online]. 2005. Dostupné z: <http://chrudimsky.denik.cz/ankety/doprava20070914.html>
- [24] Ve Vsetíně si lidé stěžují na hluk ze silnice. *Česká televize* [online]. 1996-2012. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-ostrava/zpravy/149449-ve-vsetine-si-lide-stezuji-na-hluk-ze-silnice/?mobileRedirect=off>
- [25] Vsetín nechá soudně vystěhovat rodiny, které dluží za nájemné. *IDNES.cz/Zlínský kraj* [online]. 1999-2012. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-ostrava/zpravy/149449-ve-vsetine-si-lide-stezuji-na-hluk-ze-silnice/?mobileRedirect=off>